

יובל סיני

שיטת הרמב"ם בדין בת הממאנת

- ג. קושיות על שיטת ר' חיים
- ד. ביאור גדר קייחושי
- ה. קטנה ומיאון (על פי שיטת הרמב"ם)
- ח. סיכום
- א. הצגת הבעיה
- ב. חיב מזונות הבנות (הסביר ה"ח והמהר"ם)
- ג. קושיות על הובנת ה"ח
- ד. הסבר הבית שמואל
- ה. הדרות המיאון על פי דבריו ר' חיים

א. הצגת הבעיה

איתא בגמרא (כתובות נג; ב):

בע מיניה מרבי שת: ממאנת יש לה מזונות או אין לה מזונות?

ונפסקה שם ההלכה כתיק, שיש לה מזונות מבית אביה. בגמרה שם חובאו ספקות נוספת: בת יבמה, בת שנייה, בת אrosisה ובת אנוסה. וושאורה הגמרא בספקות אלו בתיקו להלכה אין להן מזונות, משום שכל "יתיקו דמןונה חומרא לתובע וקולה לנtabע" (רי"ף על אחר).

הרמב"ש (אישות יט, יד) כותב:

בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות ויש לה מזונות. אבל בת היבמה ובת
השנייה ובת האrosisה ובת האנוסה אין להן מזונות אחר מיתת אביהם בתנאי
זה.

הרמב"ש אמנים פוסק בספקות שהובאו בגמרא, שהציגו הוא שאין להן מזונות, אך לכוארה בתחילת ההלכה הוא מביא דין חדש של בת הממאנת, שלא מופיע בגמרא. ומשיג חרabi"ד:

מה שאינו כתוב, בת הממאנת, אין לה לא בת ולא בן, ולא שאלו עליה אלא על עצמה אם תחזור לבית אביה אם יש לה מזונות מן האחים או לא, ופשתו לה שיש לה.

תוראב"ץ מבקשת על הרמב"ם שתי קושיות:

א. המצויות של בת הממאנת אינה אפשרית כלל, וזאת משום שקטנה שנטעורה וילדה, הרי זה נחשב כסימנים, ואינה יכולה למלאן. קושיה זו אינה קשה כל כך, ועיין ברב המגיד שתירצה (בקושיה זו לא נסוק).

ב. מהו מקורו של הרמב"ם הגירסה בגמרה שלנו היא "mmaant" ולא "בת הממאנת", ומניין לרמב"ם הדין בת הממאנת?

אמנם היו כאלה שפירשו, שאין חכ' נמי, הרמב"ם גרש בסוגיותנו "בת הממאנת" (עיין במגדל עוז). אך פירוש זה קשה לאומרו, שהרי הרמב"ם הביא את דין הממאנת בהלכה זו, ולכאורה מוכח מכאן שאף הוא גרש בגמרה "mmaant", כפי שגורסים שאור הראשונים. קושיה נוספת על דברי הרמב"ם מבקשת המגיד משנה: מזונות הבנות הינן תנאי מתנאי הכתובה. תנאי הכתובה כוללים כתובה, והינם חלק **בלתי נפרד** ממנה, כפי שמסביר הרמב"ם בפרק יב. אך במאנת עצמה כותב הרמב"ם (אישות כד, ח): "המאנת אין לה עיקר כתובה". ובקשת הרב המגיד:

ואחר שהמאנת אין לה עיקר כתובה, כאמור פרק כד, מאין לו לרביינו שיחיה לבתנה מזונות שהן מתנאי כתובה. וצריך עיוון.

כלומר: הרמב"ם עוסק במציאות של בת שנולדת מקידושים קטנה שהופקו על ידי מיאון, כשהמיון עקר את הקידושים ואין לממאנת כתובה, ולמרות זאת לא הפסידה הבת את מזונותיה. לכאורה זו היא הקושיה העיקרית על הרמב"ם, וקצת קשה מודיע הראב"ץ לא הקשה אותה, ושאל רק למקורו של הרמב"ם (עיין בהמשך בעמודים 5-4 בעין זה).

סיכום הבעיות הראשיות בדיון "בת הממאנת":

- א. מהו מקורו של הרמב"ם?
- ב. כיצד יכולה להיות מציאות, שלמאנת אין כתובה, ובתנה לא הפסידה המזונות?

ב. חיוב מזונות הבנות (הסביר הב"ח והמהר"ס)

נחוור לקושיית הרב המגיד. הוא הניח, שלא יכולה להיות מציאות, שלאם לא תהיה כתובה ולמרות זאת לבנותיה יהיו מזונות. האם הנחה זו מוכרכות? האם קיים קשר בלתי ניתן להפרדה בין הכתובה לבין תנאי הכתובה של מזונות הבנות, או האם ניתן להתייחס לתנאי הבנות כעומד בפני עצמו?

הנראה (ג, א) אומרת, ש"מוחלת כתובתה לעלה אין לה כתובת בנין דכרייש. ומעיר על

כך חתומות ריין:

ודוקא תנאי דין דכרין לית לה לਮוחלת כתובתה דעתך מכח כתובתה. ויש לומר כיון דמחלה אין לה ירושת בגין דכרין. אבל תנאי דין נוקבון, שאינו תלוי בכתובתה אלא תנאי בפני עצמו הוא שהתנה עליה, אף על פי שמחלה כתובתה תנאי קיים.

מדוברים אלו משמעו, שהחותפות ריין לא קיבל את הנחתו של המגיד משנה, והוא מחק בין תנאי הבנים לבין תנאי הבנות. תנאי הבנים בא מכוח כתובתה, ולמן מוחלת כתובתה אין לבניה. כתובות בגין דכרין. תנאי הבנות, לעומת זאת, הוא תנאי בפני עצמו, שהאב מתחייב: לוון בנותיו, ותנאי זה אינו קשור להתחייבויות שלו כלפי האם בכתובתה, ולמן מוחלת כתובתה - לא הפסידו בנותיה מזונותיהם.

נמצא, שלכאורה אפשר לומר, שגם גם דעתו של הרמב"ם, הסובר שאף על פי שאיןلام כתובה, הבנות לא הפסידו המזונות. **הב"ח** (בן העזר סימן קיב ד"ה כתוב הרמב"ס) ו**וחמאר"ט**. בтирוץ הראשון (דף כ, א בדף הריני, "חידושי אנשי שם" אות א) הסבירו כך את דעת הרמב"ם.

הב"ח אף הרחיק לפct, והעמיד את המקירה בקיזושי טעות של הקטנה, שאין לה כתובה (וזאת כדי לפרט גם את קושיותו הראשונה של הראב"ד, על עצם המציאות של "בת הממאנת". ועיין שם). אך גם נאמר שהרמב"ם סובר כתופת ריין, עדין צרייכים אלו לברר מהו מקורו של הרמב"ם לדין זה. הב"ח ו**וחמאר"ס** טוענים, שמקורו של הרמב"ם הוא הסתפקותה של הגمرا **בב"ת שנייה** (ג, ב). כותב המהרי"ם:

ומעתה הדבר מוכחה למה לא שאלו על בת הממאנת כמו ששאלו על בת השניה, ذاتן בפרק אלמנה נזונות "יתומה שמיינה וחשניה אין להן כתובה", אם יש לבנותיהם תנאי כתובה מנכסיו, אלא בשניה משום שעבדת איסורה קנסוה קבועי להו.

המהרי"ם מקשת, מדוע הגمرا הסתפקה רק בב"ת שנייה ולא בב"ת הממאנת, הרי אין בינוין חבדל, שהרי שינוו במשנה ק; ב: "**המאנת השניה** והאלונית אין להן כתובה". ו מבאר המהרי"ם, שהגمرا הסתפקה דווקא בב"ת שנייה, וזאת משום שהשניה עברה עבירה, וכן קנוסים את בנותיה. וכן משמעו מלשון הגمرا ג, ב:

בע ר' אלעזר: ב"ת שנייה יש לה מזונות או אין לה מזונות? כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני, או דלמא אמרה דעתך איסורה קנסוה רבנן יהיה דלא עבודה איסורה לא קנסוה רבנן.

כלומר, הגمرا מסתפקת בשניה מושם **שהיא עברה עבירות**, וכך שיק להסתפק האם גם נקנו את בנותיה, אך במתנה - שלא עברה עבירה - פשוט שבנותיה לא תפסדנה מזונותיהן, וזאת אף על פי שגם למתנה וגם לשניהם אין כתובה.

ריאינו, אם כן, שהbayit והרמבי"ס סוברים, שדעתו של הרמבי"ס כדעת התוספות ר'יעז, שמצוות הבנות הינן תנאי בפני עצמו, שאיוו מותבטל כתוצאה מהעדור הכתובה (ריאינו שהbayit אף העמיד זאת בקידושי טעויות). לדעתם, מ庫רו של הרמבי"ס הוא הסתפקות הגمرا בכת שנייה; ממנה משמע, שרק במקרים שתאש עברה עבירה שיק לקנו את הבנות, אך במתנה לא תפסדנה הבנות מזונותיהן.

ג. קשיות על הבנת bayit

לעניות דעתך אי אפשר לומר שהרמבי"ס סובר כתוספות ר'יעז, וזאת משני טעמים:
 א. הרמבי"ס חולק על Tosafot ר'יעז בזין מוחלת כתובהה וכותב (אישות, יז, יט):
 אבל המוחלת כתובהה לבעה איבדה כל תנאי כתובהה ואפיו מזונות אין לה עליו.

הרמבי"ס פוסק במפורש, שהבנות איבדו מזונותיהן במוחלת כתובהה. בפיית הייב מתבטאת הרמבי"ס בצורה מפורשת יותר:

אין הבנים יורשין כתובת אמן ולא חנות ניזנות בתנאים אלו, עד שהיה שטר כתובה יוצא מתחתי ידם. אבל אם אין שם שטר כתובה - אין להם כלום, שהוא מוחלה אמן כתובהה.

אם כן, הרמבי"ס אינו מחלק בין תנאי הבנות לבין תנאי הבנות, ובשניהם הוא סובר, שהם באים מכוח כתובהה, ובהעדור הכתובה מותבטלים גם תנאי הבנים וגם תנאי הבנות. מחלוקת זו מוכח, בזירה שאינה משתמעת לשני פנים, שהרמבי"ס אינו סובר כתוספות ר'יעז, ולדעתו כל תנאי הכתובה קשורים ישירות למוחלה, והם באים מכוחה. [בדרך אגב תסייע לנו הילך זו בהבנת שיטת הראי"ד הראי"ד מشيخ כאן]:

הפלא ופלא וכי מזו הבנות תלוי בפרעון כתובהה והמלחילה אינה אלא כפרעון ואם פרע העבב כתובה אשתו לא יטלו בנותיו מזונותיהם.

הראי"ד לכארה סובר כתוספות ר'יעז, ואומר שאין מזונות הבנות קשורים לכתובה (כך מפרש האור שמח). אם נכונים דברינו, מובן מדוע הראי"ד ב'בית הממתנת' לא התקשה בשאלת שאל הרב המגיד - כיצד לבנות יש מזונות כאשר לאם אין כתובה

(שאלת ששאלנו בפרק א) - כי לדעתו אין חci נמי, יכול להיות אפשרות כזו (שהרי הוא סובר בתוספות ר' י"ד). אך הקשה הראBIG רך על מקורו של הרמב"ם.

ב. הסברו של הב"ח קשה גם בפשט הגمراה. נזכר לעיל, הב"ח טוען, שמקורו של הרמב"ם הוא חסתפקות הגمراה בבת שנייה: אם נתבונן בספקות הגمراה, ניווכח שישנם מקרים בהם חאט לא עברית עבירה, ולמרות זאת הגمراה מסתפקת בהם האם יש לבנות מזונות. ארוסה, אנוסה ויבמה - לא עברו עבירה, ובכל זאת שאלת הגمراה על מזונות בניוינו. לשיטתו של הב"ח, לא הייתה הגمراה צריכה להסתפק במרקם בלבד; שהרי רק

כשהאם עברת עבירה - שייך לקנוס את בתה.

כשניעין בגمراה נלה, שהמשותף לספקות שהיא מעלה הוא, שבכלום אין לאם כתובה, והגمراה מסתפקת האם למרות זאת יכולת הבית לקבל מזונות. מעתה ברור הדבר, שמוכרחים לומר שלממאנת יש כתובה (שלא כדעתו של הב"ח), וזה הסיבה שהגمراה לא הסתפקה בדיון מזונות בתה.

וזואים אנו, איפוא, שגם מפשט הסוגיה ממשמע, שיש צורך בכתובה כדי שלבנות יהיה מזונות. אם כן, קושיותה המגิด משנה בעינה עומדת; מדוע לבתה של הממאנת יש מזונות, והרי לה עצמה אין כתובה?

ד. הסבר הבית שМОאל

הבית שМОאל מקבל את הנחה שהבאנו לעיל, היינו שברור לו שהמשותף בין הספקות בגمراה הוא חסרון הכתובה. לדעתו, החבדל בין בת הממאנת לבין שאור החסתפקויות נעוץ בעובדה שלממאנת אמונה אין כתובה אחרי שמיאנה, אך בשעת הנישואין הייתה לה כתובה, ולכן הגمراה לא הסתפקה בבתה, ופושט שבנותה לא הפסידו מזונותיהן אף על פי שמיאנה. מה שאנו כן בשאר מקרים החסתפקויות, שחכמים לא תיקנו להן כתובה בשעת הנישואין.

הבית שМОאל מדומה זאת למי שזינתה, שעל אף העובודה שהיא אינה מקבלת כתובתה, בניוינה לא הפסידן המזונות. נציין, שמצינו דבר דומה בדיון גראנש, שאף על פי שקיבלה כתובה והון לה מזונות - הבעליך חייב עדין במזונות בניוינו, וזאת אפילו אם היא נישאה ביעתיים לאחר (עיין רמב"ם אישות כא, יז-יח).

המשותף לבנות הללו (הבנות של גראנש, מי שזינתה וממאנת) הוא, שסוף סוף הייתה כתובה בשעת הנישואין (כולל כל החותמי בנות הצלולות בה), ולכן אם איןalam כתובה אחר כך - בכלל שהיא הפטישה עצמה - בניוינה לא הפסידו מזונותיהן.

מקורו של הרמב"ם לדין בת הממאנת הוא החסתפקויות הגمراה, מהן משמע שכאשר יש לאם כתובה בשעת נישואין, הבנות לא מפסידות מזונות. דברי הבית שМОאל מתקאיםים חז

לפשט הגمراה והן לפשט דבריו של הרמב"ם, המקשר בין מזונות הבנות לבין הכתובה. [אמנם, לכארוה, עדין קצת קשה, מהו החבדל בין הדין של גירושה שנפרעה כתובתה (וכן בת ממאנת), ולמרות זאת לא הפסיקו בנותיה המזונות, לבין הדין של הבנות שלא מDOBוט מזונות כאשר אין שטר כתובה יוצאה מחתה ידים, שחוששים שאם חאם מחלת כתובתה. אך נראה שדין מחלוקת הוא דין מיוחד, ולכן אין להקשות ממנה (עיין באבני מילואים סימן קיב ס"ק ב ו ב מהר"ס כ, א בדף חרי"ף בתירוץו השני].

אך עדין דברי הבית שמואל ווקרים לביאור נוסף, שכן הם סותרים לכארוה את דין המיאון. חכמים תיקנו לקטינה (שמדא/oriyta רק אביה יכול לקדשה), שאחיה ואמה יכולים לקדשה מדרבען: הם קבעו, שבניגוד לקידושי דוריתא, שמתבטלים על ידי גט, קידושי קטינה מתבטלים על ידי מיאון: אך האם המיאון מבצע אותה פעולה שמבצע הגט? הרמב"ם (גירושין יא, טז) פוסק:

הממאנת באיש אינה מגורשת ממנה, ודינה עם בעלה שמייננה בו כדיינה עם מי שלא קידשה מעולם.

וכן ברש"י, בדיון ממאנת (בדף נג, ב דיה יש לה מזונות): "... מי אמרין עקרתינו להישואי מעיקרון והוא לה **כמי שלא ניסת'**. אם כן, מיאון איינו גט: גט מפסיק את המעד של אשת איש מפאן ואילך; המיאון עוקר הקידושין למפרע והממאנת נחשבת כמי שלא נתקדשה מעולם.

ה. הגדרות המיאון על פי דברי ר' חיים

ר' חיים הלוי (על הרמב"ם אישות ב, ו דיה והנה הרמב"ם) זו בהגדורת המיאון. מצד אחד, ראיינו **שהמיאון מפקיע הקידושין למפרע**. הרמב"ם (גירושין יא, טז) מביא מספר נפקאות-מייניות לכך: א. איסור קרובים. ב. איסור כהונה. ג. גירושה שנישאה לאחר, האסורה לחזור לבעלה הראשון. בכל שלושת המקורים הללו הממאנת **מותרת**, בניגוד לנורשה שאסורה בקרובי בעלה, אסורה לכתן ואסורה לחזור לבעלה הראשון לאחר שנישאה.

אך מצד שני שניו (בדף כא, א) מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע לגבי מעשה קטינה. דעת ר' יהושע (שהלכה כמותו), שי"מ עשה קטינה כלום ובעלזה זכאי במצוותה. ובמעשה יدية ובהפתרת נדריה ויורשה ומיטמא לה. כללו של דבר: הרי היא كانتו לכל דבר, אלא שיזוצאה במיאונו". לכארוה משמע, גם **לאחר שמייננה** הבעל לא מחזיר את מציאותה ואת מעשה ידיה, שזכה בהם קוזם המיאון.

והדברים תמהימים, וסתורים זה את זה. שהרי המיאון מפקיע הקידושין למפרע, ואם כן כיצד זוכה הבעל במצוותה ובמעשי ידיה?

מחודש ר' חיים, שבמיאוון באמת אין עקרות קידושין למפרע תוך כדי ביטול כל ההתחייבויות שהיו משעת הקידושין עד שעת המיאוון, שהרי ראיינו שישנם כאלה שלא בטלו לאחר המיאוון. הגדרת המיאוון היא הפקעת הקידושין משעת המיאוון ואילך. כלומר: משעה זו והלאה נחשבת המماءות "כמי שלא קידשה מעולם", ונפקא ממנה לאיסורי קרובים, כהונת וכו', שאינם אסורים על המماءות, שהרי היא נחשבת משעת המיאוון כמו שלא הייתה מקודשת מעולם. אך **התחייבויות שהיו לפני המיאוון - לא פקעו.**

לפי הגדרה זו של פועלות המיאוון רוצה ר' חיים להסביר את דין בת המماءות. גם בת המماءות, אף על פי שאינה מיאונה - היא לא מפסידה מזונותיה, שהרי **שעת החיוב במזונותיה הייתה בשעת עיבורת,** שהייתה לפני המיאוון, וממילא חייב זה לא פקע על ידו המיאוון.

ו. קושיות על שיטת ר' חיים

הגדרתו של ר' חיים בפועלות המיאוון הינה עקרונית וברורה; אך אנו חיבים לבדוק האם באמת הגדרה זו נכון בכל המקרים. לעניות דעתך, ישנן שתי קושיות על הגדרה זו:

- א. האשעה עצמה זכתה גם היא בחיוב כתובתה ומזונותיה **לפני המיאוון**, ולכאורה לא היה המיאוון צריך לעוקר. ומהו למאנת אין כתובה ואין מזונות? מה ההבדל בין התחייבויות הללו לבין התחייבויות של מזונות הבנות?
- ב. קושיה נוספת על דבריו ר' חיים היא בדיין **"לוטה ואכלה".** המשנה (ק, ב) אומרת שלמאנת אין מזונות. בגמרה (קו, ב) מובאת בריריתא המבארת דין זה:

תא שמע כיצד אמרו מאנת אין לה מזונות? אי אתה יכול לומר לומר בירושת תחת בעלה, שהרי בعلלה חייב במזונות, אלא כגון שהליך בעלה למדינת חיים, לוטה ואכלה עמדה ומיאנה.

הר"ץ (גנץ, א-בדף הראוי' ד"ה ולא מזונות) אומר, שהבריתא לא דנה במזונות שלאחר המיאוון, שפshoot הדבר שאין לה. הבריתא דנה במזונות שחייב לה בעלה בעודה תחתיו. היא מבארת, שבאמת הבעל חייב במזונות. אשתנו הקטנה בעודה תחתיו. אך יש מקרה היוצא מן הכלל: כאשר הבעל יצא למדינת חיים, והקטנה לוטה ואכלה אחר כך מיאנה - במקרה זה אין הבעל חייב לפניו את החוב. מקרה זה קשה מאד לשיטת ר' חיים, שהרי לדבריו היה על הבעל לפרוע את החוב, כי התשלום הוא על חוב שהייחיב הבעל במזונות אשתנו לפני שמייננה, ומיאוון לא מפקיע חייב שכזה.

רואים אנו, שקשה לקבל את הגדרתו החז-משמעות של ר' חיים, המגדירה את המיאוון כהפקעת הקידושין מכאן ואילך; משום שישנם מקרים, שאינם מתאימים להגדרה זו.

ג. ביאור גדר קידושי קטנה ומיאון (על פי שיטת הרמב"ם)

כדי להבין מה קורה בשעת המיאון, נבחן בתחילת את מעמדם של קידושי הקטנה. אומר רשיי (בבבא מציעא סז, א ד"ה הממאנת):

קטנה יתומה שהשיותה אמה לדעתה אמרו חלמים יכולות למיאן, דמן התורה אין מעשה קטנה כלום, ואמה אינה זוכה בה לקדשה, ורבנן הוא דתكون נשואין ליתומים, שלא יונגו בה מנהג הפקר וישמרנה בעלה, והם אמרו דסגי לה במאון.

קידושי קטנה תוקפים מודבען, וזאת כדי שלא יונגו בקטנה זו מנהג הפקר, וכיישאהנה - ישמרנה. אך מה בדיקת תיקנו חכמים לקטנה זו בכתובות ק, במצוינו מחלוקת רב ושמעאל, האס תיקנו כתובה לקטנה שיוצאה בגט, או לא. רב סובר, שלקטנה היוצאה בגט אין כתובה. ומסביר רשיי: "קסבר אין נשואין קטנה אלא כמפותה בעלמא", ושמעאל סובר, שתיקנו לה כתובה. ונפסקה ההלכה כשמעאל, ותיקנו כתובה לקטנה. בהמשך מביאה הגمراה (קא, א) מחלוקת תנאים לגבי קידושי קטנה:

רבי אליעזר אומר: אין מעשה קטנה כלום ואין בעלה זכאי במציאותה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדרית וairoשא וairoינו מיטמא לה. כללו של דבר: אינה כאשתו לכל דבר, אלא שצרכיה מיאון. רבי יהושע אומר: מעשה קטנה כלום ובעל זכאי במציאותה ובמעשה ידיה ובהפרת נדרית וairoשא ומיטמא לה. כללו של דבר: הרי היא כאשתו לכל דבר, אלא שיוצאה במאון.

ונפסקה ההלכה כרי יהושע. אנו רואים, שחכמים תיקנו לקטנה קידושין מושלמים, הכוללים את כל הזכויות וחובבים: כתובה ומזונות לאשה מצד אחד, מציאה, יירושה ומעשה ידיים לבעל מצד שני. הסברה בכך היא, שאין אנו רוצחים شيئا' בה מנהג הפקר, ולכן תיקנו לה קידושין. וכך גם הבעל זוכה בדברים שהייה זוכה בהם בקידושי דאוריתא, וזאת כדי שלא ימנעו מלאה קטנה זו עיין רשיי בבבא מציעא סז; א ד"ה ע"כ לא אמרה. חכמים תיקנו קידושין מושלמים ("הרוי היא כאשתו לכל דבר") כדי לאפשר באופן מציאותי את קיום הקידושין הללו.

אך מה קורה בשעת המיאון? המיאון היו פעולה מקבילה לפעולות הגט; וכשם שהaget מבטל קידושי דאוריתא - כך המיאון מבטל קידושי דרבנן (וכן משמע דברי ר' יהושע: "כללו של דבר: הרוי היא כאשתו לכל דבר, אלא שיוצאה במאון").

אך ישנו הבדל מהותני אחד בין המיאון לבין הגט: הגט הוא מעשה היוצר מעמד משפטי-איסורי חדש של פנوية. המיאון, לעומת זאת, היו מעשה סימלי, חמראה גילוי

דעת בלבד, ואינו מהויה מעשה היוצר מעמך איסורי חדש, שהרי הממאנת אינה אשת איש מDAORETIA, והיא תהפוך לאשת איש גמורה רק אם יבוא עלייה בעלה בשוגג.

דברים הללו משמעם לנו הרמב"ם בהלכות גירושין (יא, ח-ט):

כיצד ממאנת? אומרת בפני שנים אין רצוני בפלוני בעל... וגט מיאון אינו יכול הגירושין שנטיגתו מגרשת, ואין צורך כתיבה לשמה ולא מסירה ולא דבר משפטי גט הגירושין.

וכן בהלכות אישות (ד, ח):

כיצד מתקדשת למיאון שאמ' נתקדשה ולא רצתה לישב עם בעלה, צריכה למיאן בפני שנים... ולמה יוצאה ללא גטו מפני שאין קידושית קידושין גמורין מן התורה אלא קדושי קטנה זו מדברי סופרים, וחוץ תליין: שאמ' ישבה עמו בעלה עד שוגגה - גמורו קידושה וונשיטת אשת איש גמורה והוא נושא לוחזר ולקדשה לאחר שוגגה, ואם לא רצתה לישב - צריכה למיאן ותצא **בלא גט**.

הנפקה-מיינה תהיה במקרה וקטנה זו. נתקדש לאחר בזמנן קידושה. הדין הוא שהוא מקודשת לו, וזאת בכלל שימושה האיסורי איינו: כשל אשת איש, ואין צורך במיאון-זוקא כדי להפקייע קידושי דרבנן. וכך כותב הרמב"ם בהלכות גירושין יא, ג: "וקטנה שלא מיאנה, אף על פי שהיא נשואה והלכה ונתקדשה לאחר כהיא קטנה - קידושה חון' חון מיאוניה". כלומר, בכלל שהמיאון מהויה גילוי מלאה בלבד, שאינה רוצה בעלה; אפשר להשג גילוי דעת שכזו גם על ידי קידושה לאחר, והם מהווים תחוליף למיאון. לאחר דברינו יובנו גם דברי הרמב"ם הבאים (שם יא, טז):

הmmaנת באיש איינה מגורשת ממנה, ודינה עם בעלה שמיינה בו כדיינה עם מי שלא קידשה מעולם: היא מותרת בקרוביו והוא מותר בקרובותיה ולא פסלה מן הכהונה. ואם נשאת לאחר גורשה אחר או מות. או מיאנה בו - מותרת לחזור לראשונה.

שים לב לכך, שהרמב"ם נתן דוגמאות של **איסורי גירושה**: א) איסור קרוביים ז'ב. איסור כהונה. ג. איסור לחזור לבעלה אם נשאה לאחיה ונתגורשה ממנו. איסורים אלו חלים דוקא על גירושה **קידושי DAORETIA**, שהייתה אשת איש. אך מכאן לא הייתה תhattah אשת איש מעולם, ולכן גם אחרי המיאון לא השתנה כללום; והיא מותרת בקרוביו. נמצא, שהרמב"ם אינו סובר שהמיאון עוקר הקידושין למפרע, ולא עוקר אותן למפרע מכאן ולהבא (כמו שנीה ר' חיים לחסביו). הרמב"ם מבחין בין שני מישורים שונים:

א. המועד האיסורי-אישותי של הקטנה. מבחינה זו היא "כמי שלא קידשה מעולם", וזאת מכיוון שמהתורה לא היו קידושין והמיון רק מסמל זאת, אך אין עוקר את הקידושין למפרע. פקא מינה לאיסורי קרובים, כהונה וגורשה שחזרת לבלה, שאין חלים על מנתה.

ב. החייבים הממוניים שתיקנו חכמים לקטנה. המיון אין מחייב חובבים אלו, והם תקפים ללא כל קשר למעמדה האיסורי-אישותי. זאת מכיוון, שלכתהילה הם תוקנו על ידי חכמים, בידעה שקטנה זו באמות אינה אשת איש מדאוריתית. מילא ברור מודיע הרמב"ם (בקשר לדין המיון) הביא רק דוגמאות הקשורות למעמדה האיסורי. אך עדין קשה, שהרי ראיינו כבר, שישנם דברים שמאנת לא זכאיות להם - **פתובה** ומזונות - ולכאורה לאור דברינו היתה צריכה לקבלם, שהרי הקידושן לא הופקעו על ידי המיון, והחייבים הממוניים נותרו בעינם. הדבר מצריך ביאור.

רש"י (על המשנה ק, ב ד"ה אין לה) מסביר מדוע לממאנת אין כתובה: "mmaanta mesot demutzma yotzata" (או בנוסח אחר (ביבא מציעא סז, א ד"ה אין לה): "mesot dubul borachah nefka'i"). כלומר: הסיבה לכך שלמאנת אין כתובה, אינה משות הפקעת קידושין אוטומטית, אלא בכלל סיבה אחרת: תקנת חכמים של קידושי קטנה, שתונקה כדי שלא ינ Hugo בה מנהג הפקר, ולא יימנעו מלישא אותה. במוגרת תקנה זו אמרו חכמים, שמאנת שיצאה עצמה בעל כורחו של הבעל - אין לה כתובה, כי אחרת יימנעו מלהשאות קטנה, היוכלה לא רק לבטל הקידושין באופן חד-צדדי (על ידי מיון), אלא גם לקבל כתובה. וכן אין לה כתובה (זבר מהו הרטעה וקנס קטנה מצד אחד, ותרמץ לבעל שיישא קטנה זו מצד שני).

עדין אנו צריכים לברר מדוע לממאנת אין גם מזונות. הצפנת פענה (על הרמב"ם אישות יט, יד) מציין לירושלמי בביבמות פיג' ה"ב:

פשיטה שאינה חוזרת למזונות בעלה (חמורים) אומרים שמדובר במזונות של אחר המיון שכן כותב לה ואת תהויין יתבא בביתי ומיתצתן מני. נכסי, ולית היא ביתא.

מפורש בירושלמי, שמי שמיינה לא מקבלת מזונות מבלה, **בגלל שתיא יצאה מביתו**, וככתוב "ויאת תהויין יתבא בביתי". שוב מתרבר לנו, שגם לגבי המזונות - אין הסיבה להעדרם הפקעת הקידושין למפרע, אלא בכלל שיצתה מביתו. לעניות דעתינו, ניתן לבאר בכך זה גם את דין "לוויה ואכליה". אפשר להסביר, שלאחר שמיינה אין חיוב על הבעל לפרוע חוב שלותה לפני המיון, כיון שגם רצוי חכמים לлечת לקרותו של הבעל, כדי שלא יימנע מלכתהילה לשאת קטנה זו. לכן, בת-שמיינה ייצאה בעל כורחו של בעלה, ואני בביתו - הפטידה גם את המזונות שלותה ואכליה לפני

המיון. כללו של דבר, קטנה אמנה יכולה למלאן, אך תפסיד על ידי כך את כל זכויותיה הממוניות שתיקנו לה חכמים, משום שאין היא נבית הבעל, והיא גרמה לעצמה להפסיד. ואין הסיבה לכך נועצה במיאון שמקיע החובבים הממוניים למפרע, אלא בכלל שחכמים תיקנו זכויות אלו דזוקא לקטנה **תיישבת ביתה**.

מעתה, דברי הבית שמואל ברורים, ולמאמנת אכן יש כתובה משעת קידושין. אמנה אחריו המיון היא מפסידה זכויות מסוימות, אך בתה לא מפסידה מזונותיה, ו מבחינה זו, היא דומה לבתה של מי שזינתה ולבתה של הגרושא, שלא הפסידו מזונותיהם. נכון הדבר, שבבית שמואל לא מפורש יסוד זה שביארנו בדיון המיון, אך נראה שכך למד. כך משתמע גם בדברי המהרי"ס בתירוץו השני (כ, א בדף הרוי"ף, אות א ב"חידושי אנשי שם"):

עוד דלא גראעה בת הממאנת מבת אروسה ובת אנוסה שלא עלייהן אלא משום דלא תקינו להו רבנן כתובה ולא חلتא שעבודא, אבל ממאנת ודאי יש לה כתובה וכבר חلتה שעבודא, אלא שמאנת עצמה קנסו בה מפני שמעצמה יצאה, ומפני זה אין סבירה שיפסידו את הבת תנאי הכתובה.

כלומר: גם המהרי"ס הבין שמאנת לא נפקעו קידושיה למפרע, אלא שקנסו אותה, וכן אין סבירה שבנותיה תפצענה המזונות.

ח. סיכום

נראה שהרמב"ם הבחין בין שני דיןים:

א. מקרים בהם אין כתובה כלל - יבמה, שנייה, אروسה, אנוסה ובהם הדין שאין לבנות שלחן מזונות.

ב. מקרים בהם הייתה כתובה משעת נישואין, רק שהפסידו אותה מסיבות שונות - ממאנת, גירושה, מי שזינתה - ובهم הדין שבנותיהם לא הפסידו המזונות.

מקורו של הרמב"ם הוא מסוגייתנו*, כפי שאומרים הבית שמואל והmahar"i.

כמו כן ראיינו, שלדעת הרמב"ם אין המיון מפרקיע הקידושין למפרע ולא מכאן ולהבא. תפקideo של המיון הוא גילוי דעת **בלבד** (שאינו יוצר מעמד איסורי חדש). הנפקא מינה לכך היא, שאחרי המיון היא נחשבת "כמי שלא קידשה מעולם", ולא חלים עליה איסורים של גירושה שהייתה אשות איש (איסורי קרוביים וכו'). על כל פנים, החובבים

* מoir ראש היישוב שליט'א העיר לי, שאון זה מדרכו של הרמב"ם להביא הלכות מחודשות אלא אם כן הוא מציין זאת בפירוש באמורו "יראה לי". אכן הוא מציין, שמקורו של הרמב"ם הוא מהירושלמי. אולם לעומת זאת ממקור זה אין הדין נובע בזרה ישירה, ולכן העדפתנו ל选取 בדרכם של הבית שמואל והmahar"i, שסבירו שהמקור לדין הוא מסוגייתנו.

ט

י

זר

ים

גנה

פנוי

המומנויים אינם נפקעים כתוצאה מהמיון, ולכן החבעל אינו מחזיר את מציאותה ומעשה ידיה של הממאנת, שזכה בהם לפני המיון.

אמנם לממאנת אין כトובה ומזרנות, אך אין זו תוצאה ישירה של פעולות המיון (שכפי שראינו אינה אלא פעולה סימלית), אלא תוצאה מכך שהיא יצאה מבית בעלה. על כך קנסו אותה חכמים, וזאת במסגרת תקנות קידושי קטנה, שתוקנה כדי לדאוג לכך שלא יימנו מלשאת קטנה זו.